

KRONIKK

LARS-HENRIK LARSEN,
avd. leder
Marine miljøutredninger og
overvåkning hos Akvaplan-Niva.

HANDLEPOSER: Vi er alle syndere når det gjelder bruk av plast. Trenger vi alltid pose når vi blir spurt i butikken?
FOTO: FARTEIN RUDJORD

Skal du ha pose?

Norges vanligste spørsmål... «Skal du ha pose?», benyttes av en butikkansatt mer enn hundre ganger per dag.

Som oftes får den butikksatte et positivt svar fra en travel kunde med melk, brød, pasta, ris og potet å holde styr på. Så lettvint, og til en pris av kun cirka en liten, rund krone.

Vel hjemme tømmes posen, og den har da vært i tjeneste for sin midlertidig eier i gjennomsnittlig 23 minutter. Men det er ikke hele historien, faktisk utgjør denne tjenestetiden kun mindre enn en promille av plastposens liv. Et liv som startet som organismer i hav og på land for millioner av år siden, som langsomt ble omdannet til olje og gass i tornerosesøvn i reservoar under havbunnen eller under ørkensanden.

Plast er billig, fleksibelt, anvendelig – og uhyre bestandig (dersom det da ikke energigjenvinnes etter å være brukt en eller noen få ganger). Vi kan gå en tur langs fjæra, der det mellom taurester, trålkuler, plastsekker, garnrester og isopor lyser «litt ditt», «sluttsummen på kassalappen», «...gjør livet litt grønnere», fra plastavfall som havet har samlet fra nær og fjern. En type bidrag til havets kulturlandskap som levner oss som naturforvaltere liten ære.

I sommer hadde jeg fornøyelsen av å delta på et forskningstokt til dyphavet mel-

lom Grønland og Svalbard. Vi samlet inn prøver med trål til vitenskapelige undersøkelser og kartlegging, og fant, på 890 m dyp mellom dypvannssjøfjær, polartorsk og sjøpølser, den allestedsnærværende plastposen, like blank og bestandig som før den la ut på sin lange reise fra en dagligvarebutikk nær meg til ett av de mest avsides steder på kloden - dyphavet.

Det er et tankekors at det en rekke steder i bl.a. Barentshavet, der det planlegges leting etter hydrokarboner (til fremstilling av flere plastprodukter) inngår registrering av forekomst av søppel på havbunnen på lik linje med forekomst av sårbare bunn-dyr som svamp og koraller. Søppel i denne sammenheng kan være alt fra plastikkposer til stålvaier, flasker eller tapte fiskeredskap (fig 1).

Forekomstene av diverse plastbasert søppel er langt mer utbredt enn vi liker å innrømme, se f.eks. <http://www.miljostatus.no/Tema/Avfall/Forsopling-av-havet/#D>. Også Havforskningsinstituttet, som kartlegger vårt biologiske matfat i havet, har en egen registreringskategori for sine tråltrekk, der det registreres type og mengde av søppel (først og fremst plast). Er

dette noe vi kollektivt kan være bekjent av?

Havet sletter ikke (eller i beste falt kun svært langsomt) alle spor. Ikke alle er i stand til å lese eller forstå advarende tekster på plast-

Forekomstene av diverse plastbasert søppel er langt mer utbredt enn vi liker å innrømme

emballasje, «ikke egnet som leketøy for barn», «Use under adult supervision» etc. Både havskilpadder, sjøfugl og sel har blitt funnet døde som følger av inntak eller innvikling i kastet plast. Den platen vi finner i fjæra, på havbunnen eller drivende i verdenshavene utsettes for mekanisk påvirkning, og males langsomt opp til orsmå partikler, som i størrelse og fasong går rett inn i matveien for filtrerende organismer, fra små hoppekrepser og skjell til bardehval

og brugde som filtrerer vannet for næringsemner av rett størrelse. Betydning av mikroplast i næringskjeden er et relativt nytt problem, og som det derfor er behov for økt forskningsinnsats på.

Miljødirektoratet har finansiert et prosjekt som skal skaffe oversikt over mengde og sammensetning av søppel som vaskes opp på strender i Lofoten. Men mon ikke grendelag, utviklingslag og ildsjeler rundt om langs kysten allerede vet hvor mange containerlass som hver vinter skylls opp, og som fjernes gjennom de vårlige ryddedugnader? Men et grundig kartleggingsprosjekt vil gi nyttig informasjon om typer, mengder og forhåpentligvis også opprinnelsessted for søpla i fjæra – kunnskap som igjen kan omsettes i handling som kan redusere dette miljøproblemet.

Plast er både en velsignelse og en forbannelse – velsignelse da det er billig, anvendelig og bestandig, men nettopp på grunn av sin lave pris fristes vi til å ikke håndtere etterbruk og slutt-disponering på en hensynsfull måte. Så neste gang du får Norges vanligste spørsmål, kan det være lurt å tenke nøye over svaret du gir.

Kronikkskribenter:

Elisabeth
Aspaker

Alf Håkon
Hoel

Salve
Dahle

Geir
Hønneland

Karoline
Andaur

Sven-Roald
Nystø

Ingrid
Heggø

Pål
Farstad